

Aliyə Ramazanovanın yüksək peşəkarlığı

Əhsən Rəhmanlı
Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Yazıçı, jurnalist, şair Fəridə Ləman və Aliyə Ramazanovanın birlikdə tərtib etdikləri kitab “Rəqsin mələyi” adlanır. Bu əsər rəqs sənətində öz izi, gücü, yüksək səhnə göstəriciləri, nüfuzu, gözəlliyi, hər bir ifası ilə xalqın sevimlisinə çevrilən, əməkdar artist, məşhur rəqqasə Aliyə Ramazanovanın həyat və fəaliyyətinə həsr olunub (3, s.5). Əslində, Aliyə xanım təkcə səhnə rəqsində deyil, həyatda da onu tanıyanların, peşə yoldaşları olmuş insanların gözündə də mələk xislətlidir. Əbəs deyil ki, onun saf, təmiz xarakteri, insani münasibəti, səmimiyyəti, gözəl, nəcib, zərif xüsusiyyətləri onun sənət inceliklərinə, bütünlükdə səhnə fəaliyyətinə və peşə amalına da təsir edib.

Aliyə Allahqulu qızı Şıxbabayeva-Ramazanova 1941-ci il fevral ayının 7-də Qusar rayonunun Piral kəndində anadan olub. Uşaqlığı çətin və acınacaqlı keçib. 1941-ci il iyunun 22-də başlanan Böyük Vətən müharibəsi hamı kimi bu ailənin taleyinə də acılıq gətirib. Həmin vaxt Aliyə 6 aylıq körpə imiş. Ata müharibədə həlak olur. Müharibənin gətirdiyi çətinliyə, ehtiyac və ağır-acıya dözməyən ana da dünyadan vaxtsız gedir. Az sonra ailənin Sədaqət adlı qızı da vəfat edir. Üç qız uşağı kimsəziz qalır. Qızların biri müharibədən qayıdan əmisi Şəmsibaba Şıxbabayevin himayəsində, Aliyə və nisbətən böyük bacısı Abidə kimsəsizlər üçün yaradılmış uşaq evində böyüyür. Aliyə Bakıdakı 11 sayılı, bacısı isə Qəbələ (əvvəlki Qutqaşen) rayonundakı uşaq evində təhsil, tərbiyə alaraq boy atıb (4, s.7). Aliyə xanımın xatirələrindən: “Mən VII sinfi uşaq evində bitirdim. Burada bizə xüsusi qayğı, nəvaziş və diqqət var idi. Ata-ana qayğısından məhrum olsaq da, qayğımızı çəkən gözəl xasiyyətli, səmimi müəllimlər, texniki işçilərdən çox razı idik. Müəllim Bahar Ağalarovanı bu günə qədər də unutmaq mümkün deyil. Körpələr onu “anacan” çağıraraq o qədər sevirildilər ki... Mən uşaq evindəki təhsilimi başa vurana qədər onun əsl adını bilmədim, elə “Anacan” kimi tanıdım (3, s.24). Müharibə dövrünün kəsməkeşləri, çətinlikləri ucbatından ailəsindən uzaq düşən, uşaq evlərinə çəlb edilən bəzi uşaqlara ad və soyad elə tərbiyə olunduqları müəssisədə verilirdi. Səbəb onların doğmalarını itirməsi, sağ qalanlarla əlaqə yaratmağın çətinliyi idi. Aliyəyə Ramazanova soyadı uşaq evində verilməmişdi. O, Qəbələdəki uşaq evində təlim-tərbiyə alan bacısı Abidəni xeyli sonra tapmışdı. Belə ki, müxtəlif uşaq evlərində tərbiyə alanlar bir-biri ilə yazışır, məktublaşırdılar. Aliyənin rəfiqələri onun bacısı Abidə ilə yazışırtdılar.

Aliyə Abidəni əlamətləri ilə tanıyırdı. Abidəni Qəbələ məktəbindən 11 sayılı uşaq evinə gətirəndə doğma bacılar bir-birinə qovuşmuşdular (4, s.7).

Aliyənin tərbiyə aldığı uşaq evində dərindən kənar xeyli məşğələlər keçilirdi. Burada uşaqlara tar, kamança, qarmon, nağara, piano (notla) çalmaq öyrədilirdi. Bunlardan əlavə kimin nəyə həvəsi varsa, biçmə-tikmə, idmanın növləri-gimnastika, üzgüçülük, voleybol ilə məşğul ola bilirdi. Həmçinin Azərbaycan rəqsləri və klassik rəqs, balet öyrədilirdi. Uşaq evində gözəl, səliqəli, təmtəraqlı rəqs otağı vardı. Otağın küncünə rəyal qoyulmuşdu. Bu otaq mənim o qədər xoşuma gəlirdi ki... Bizi axşam yeməyindən sonra həmin otağa aparanda, mən ora birinci daxil olur, hamıdan sonra çıxırdım... (3, s.24-25).

Nadir rəqs sənətcilərindən biri olan Aliyə xanım doğrudan-doğruya əsl məktəb keçib, böyük səhnədə özünü təsdiq edənə qədər tanınmış sənətkarlardan öyrənib və özü də öyrədə-öyrədə gəlir. O, sənət fədasinə çevrilərək zirvəyə yüksələnlərin sırasında dayanıb (4, s.5). A.Ramazanova həqiqətən Əlibaba Abdullayev (1915-1980) məktəbi keçib, Əminə Dilbazi (1919-2010), Roza Cəlilova sənətindən layiqincə bəhrələnilib.

Aliyə xanım: “Mənim üzərimdə Əminə Dilbazinin böyük zəhməti var, mən bunu heç vaxt unutmuram. O, mənə ana qayğısı göstərməklə bərabər, həm də sənətdə kömək edərək, rəqsin sirlərini, inceliklərini, bütünlüklə sənəti sevməyi öyrədib və təhriflərdən qorumağı tövsiyə eləyib. Mən Ehtiyat Əmək Qüvvələri İttifaqının nəzdindəki 5 sayılı peşə-texniki məktəbdə oxuyurdum. Rəqsə böyük həvəsim var idi. Böyükəğa Məmmədov (1927-2018) məni seçib rəhbərlik etdiyi EƏQİ-nin öz fəaliyyət rəqs ansamblına üzv etdi. Həmin ansamblı üç il ərzində çox şey öyrəndim, burada solist oldum. Görkəmli rəqs sənətkarları, xalq artistləri Əlibaba Abdullayev və Əminə Dilbazi Bakı və onun ətrafındakı təhsil və mədəniyyət müəssisələrini gəzib istedadlı uşaqları, gəncləri festivallara, baxış-müsabiqələrə, rəqs dərnəyinə, öz fəaliyyət və peşəkar ansamblara cəlb edirdilər. 1958-ci il idi. Əlibaba müəllim və Əminə xanım bizim rəqs ansamblına baxmağa gəlmişdi. Oynadıq, hiss etdim ki, Əminə xanımın diqqəti mənədir. O, səhnəyə qalxıb hamımızı təbrik etdi və xüsusilə məni təriflədi. Əminə Dilbazi məni Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblında işləməyə dəvət etdi. Sevincimin həddi yox idi. Qanadlarım olsaydı uçardım. Həmin gün sevincimdən səhrə qədər gözümə yuxu getmədi. Ansamblə dəvət olunanda 16 yaşım vardı (3, s.7-8).

A.Ramazanova Mahnı və Rəqs Ansamblına qədəm qoyduğu anlarda Böyükəğa Məmmədov, Tutu Həmidova, Fizə və Şəfiqə Hənifəyeva bacıları, Poza Cəlilova, Nailə Mahmudova, Adil Rəhimov, Əlikram Aslanov, Ramiz Məmmədov, Əhmədağa Məmmədov, Ramiz Eynullayev, Qorxmaz Qurbanov və Rafiq Əzizov kimi nadir rəqs sənətkarları ilə birlikdə çalışıb, özünü təsdiq edərək sevdərib, hamının inamını və rəğbətini qazanıb. Aliyə xanım bu ansamblı 25 il çalışıb. O, hər ifa etdiyi rəqsləri özü ilə doğmalaşdıraraq, özünü külləşdirərək, bütün səhnələrdə sevə-sevə təqdim edərək özü də sevilir, seçilir və geniş şəkildə tanınıb. Bu istedadlı xanım çox səmərəli, məhsuldar, məsuliyyətli, fədakarçasına sənət yolu keçərək kütləvi, duet və solo rəqslərin unikal ifaçısına çevrilir. Oynadığı “Tərəkəmə”, “Vağzal-Mirzəyi”, “Tirmə şal”, “Üç gül”, “In-

nabı”, “Dağlar gözəli”, “Nazlana-nazlana”, “Nəlbəkilərlə rəqs”, “Bulaq başında”, “Qaragöz” rəqslərində, “Azərbaycan süitasında”, ərəb, tacik, gürcü rəqslərində solist olaraq Azərbaycanda, SSRİ məkanında və xarici dövlətlərdə geniş tamaşaçı sevgisi qazanıb (2, s.53). O, “Bahar gəlir” kompozisiyasında öz solosunu “Bahar” rəqsini elə gözəl yaradıb ki... Aliyə xanım məşhur “Nəzələmə” duet-rəqsə bu rəqsın ən mahir ifaçıları Əlikram Aslanov, Ramiz Eynullayev, Qorxmaz Qurbanov, Rafiq Əzizov və başqaları ilə tərəf-müqabil kimi uğurla çıxış edib.

A.Ramazanova SSRİ məkanında və xarici ölkə səfərlərində öz unikal sənəti ilə daim dərin rəğbətə sahib olub. Bu səfərlər içərisində o, ən gənc yaşlarında, peşəkar sənətdə öz kövrək addımlarını atdığı, 1958-ci ildə Çin Xalq Respublikasına 2 ay 15 günlük səfəri xüsusi məhəbbətlə xatırlayır. Bu barədə onun çox gözəl xatirələri var. Bir parçanı yazıya çevirək: “Çindən çox böyük nailiyyətlər, şirin, fərəhli xatirələr və sevincə qayıdanda eşitdik ki, 1959-cu ildə Moskvada Azərbaycan ədəbiyyatı

və incəsənəti ongunlüyü keçiriləcək, yenidən hazırlaşmaq lazımdır. Azərbaycan incəsənət ustaları, bu sırada Mahnı və Rəqs Ansamblı xüsusi proqramla Moskvanın böyük səhnələrində çıxış etməlidir. Bununla bağlı Əlibaba Abdullayevin üzərinə böyük məsuliyyət düşürdü. Çətin olsa da Əlibaba müəllim yaradıcılıq işlərinə başladı. Moskvada onun qurduğu “Məhsul”, “Şəki”, “Xalqlar dostluğu”, “Vağzal-Mirzəyi”, “Lirik rəqs” və digər rəqslər böyük marağa səbəb olaraq yüksək uğurlar qazandı. Bakıya yüksək ruh yüksəkliyi ilə qayıtdıq” (2, s.63-66). A.Ramazanova Moskva dekadasında təqdim olunan kütləvi rəqslərdə solo ifaları ilə tamaşaçı rəğbəti, sevgisi, diqqəti qazanmış, ansamblın rəhbərlərini, Azərbaycandan ora getmiş məsul şəxsləri və incəsənət xadimlərini məmnun etmişdi.

Ə.Abdullayev Tunis, Mərakeş və Əlcəzir səfərləri üçün “Ya Mustafa” adlı populyar ərəb mahnısı üzərində çox gözəl, maraqlı və dərhal diqqət cəlb edən bir rəqs qurmuşdu. Aliyə xanım bu rəqsə, həmçinin görkəmli baletmeysterin quruluş verdiyi “Benqal” rəqsində məharətli oyun nümayiş etdirirdi. Bütün bunlar sübut edir ki, Azərbaycan rəqs sənətciləri və bu sırada A.Ramazanova dünya xalqlarının rəqslərində də bacarıq göstəriblər (2, s.74). Aliyə xanımın ona həvalə edilən rəqsləri öz zahiri gözəlliyi, daxili duyumu, plastikası, incə, zərif duyğuları, həssaslığı və ifa texnikası sayəsində inamlı və tam sərbəst tərzdə yaratmışdır. O, oynadığı bütün rəqsləri öz ifaçılıq bacarığından istifadə edərək, xarakterik cizgilərlə özünə xas səviyyədə tamaşaçılar qarşısında rəsm edə bilirdi. Onun fakturası, bədən plastikası, zövq oxşayan zərif əl-qol hərəkətləri, üz cizgiləri, səmimiyyət bəxş edən ba-

xışları, mimikası oynadığı hər bir rəqsın obrazını yaradır və tamaşaçıların diqqətini cəlb edərək onları inandırır.

A.Ramazanovanın səhnədə yaratdığı bütün solo oyunlar bədii təsvir baxımından, öz axıcılığı və milli koloriti ilə böyük sənət adamının ifası kimi qəbul olunurdu.

İran yazıçısı Mustafa Məstur: “Qadınlar dünyanın işıqlı, aydın və məsum tərəfində dayanıblar”. Bəli, qadınlar həyatda da, sənətdə də, səhnədə də bir işıqdılar. Aliyə xanım kimi rəqqasələr səhnəyə çıxan kimi gücü işığa çevrilərək nəinki səhnəni, tamaşaçı zalını, hətta seyrçilərin gözlərini işıqlandırır, qəlb-ləri nura boyayır.

Aliyə xanım səhnəyə daxil olub solosunun təqdiminə başlarkən dərhal daxili aparat işə düşür, daxili enerji bir xətt üzərində cərəyan edir, incə, zərif duyğular baş qaldırır, rəqsın sonuna qədər tələb olunan bütün detallar inkişafa doğru gedir. Və söyləməliyik ki, milli rəqs sənətinin tədqiqatı ilə məşğul olduğumuz üçün tanınmış, böyük təcrübə qazanmış, yaşa dolmuş və orta yaşlı sənətkarların əksəriyyəti ilə görüşmüşük.

Onların hər biri A.Ramazanovanın yüksək peşəkarlığından, qazandığı nailiyyətlərdən, oynadığı sololardan və təbii ki, təmiz qəlbli insan olmasından və xeyirxahlığından söz açdılar.

Əməkdar artist A.Ramazanova Mahnı və Rəqs Ansamblından 1983-cü ildə 42 yaşında pensiyaya çıxıb. O, rəqs sənətində nadir nümunələrdən biri olsa da, xidməti baxımdan çox böyük işlər görsə də, ona xalq artisti titulu, prezident təqaüdü və müəyyən imtiyazlar verilməyib. Baxmayaraq ki, onun buna tam haqqı çatır. Lakin bu da var ki, millətə, xalqa, vətənə, sənətə, mədəniyyətə, incəsənətə xidmət titullarla, fəxri adlarla deyil, istedadla, hünərlə, dönməzliliklə, vicdanla çalışmaqla olur. Sonuncu cümlədəki fikirlər sənət fədasisi kimi birbaşa ona aid edilə bilər. Qiyamətli sənət, samballı sənətkar ömrü yaşamış, rəqsimizə sadəqət nümunəsi olmuş əsl Azərbaycan qadını Aliyə Ramazanovanın səhnə fəaliyyəti gənc sənətcilərimizə həqiqi nümunə ola bilər.

A.Ramazanova pensiyaya çıxandan sonra da rəqsdən ayrılmayıb, bu yönündə fəaliyyətindən bir an da qalmayıb. O, öz ustaları kimi öz fəaliyyət kollektivlərində də çalışaraq mühüm işlər görüb, uşaqların, gənclərin rəqs zövqünün, estetik təfəkkürünün formalaşmasında xüsusi xidmət göstərib. Aliyə xanım 1982-ci ildən başlayaraq üç öz fəaliyyət ansamblı ilə çalışıb. 1982-ci ildən 1989-cu ilə qədər Azərbaycan Dövlət Universitetinin (hazırda BDU) qızlardan ibarət “Sevinc” rəqs ansamblına rəhbərlik edib, yüksək dəyərə malik rəqslərə can verib. Həmin ildən 1992-ci ilə qədər İ.Əbilov adına mədəniyyət mərkəzinin, Oktyabr (hazırda Yasamal) rayon uşaq və gənclərin inkişaf mərkəzinin rəqs ansambları ilə sanballı işlər görüb. Aliyə xanım bu illərdə T.İsmayilov adına uşaq və gənclərin inkişaf mərkəzində “Cücələr” rəqs kollektivinin tərkibində yaratdığı “Cicəklər” ansamblı ilə o qədər maraqlı rəqslər hazırlamışdı ki... Bu uşaqların hər biri səhnədə çiçəklərə bənzəyir, gül ətirli rəqsləri ilə tamaşaçıları ürəkdən sevindirirdi. Aliyə xanım “Çiçəklər” rəqs ansamblının bütün üzvlərinin, valideynlərin sevimlisinə şevrilərək hazırladığı quruluşlarla, konsertlərlə onların hər birinə bol-bol fərəh bəxş edirdi.

(Davamı var)